

Inge Basteleur

Synagoge Folkingestraat: een huis van leven

Artist impression van het interieur, met de doorgang naar de rabbinaatskamer. Architect Tjeerd Kuipers was duidelijk geïnspireerd door oriëntaalse bouwkunst: het interieur is zeer kleurrijk met bogen en ornamenten. In de nieuwe inrichting wordt de bijzondere architectuur benadrukt. Afbeelding: Ontwerpcollectief Groningen.

Willy van der Schuit en Geert Volders
bij de entree van de synagoge.
Foto Janna Bathoorn.

De synagoge in de Folkingestraat in Groningen krijgt, veertig jaar na de her-inwijding, een museale inrichting. Reden om in gesprek te gaan met Geert Volders, manager van Stichting Folkingestraat Synagoge, en Willy van der Schuit, projectleider van de herinrichting.

De synagoge, gebouwd in 1908, heeft een bijzondere geschiedenis. Het gebouw deed in de naoorlogse jaren dienst als stomerij Astra en kerkruimte. In de jaren zeventig nam de gemeente het in verval staat over, waarna al snel de Stichting Folkingestraat Synagoge (SFS) werd opgericht voor de restauratie en het behoud van het gebouw. De Stichting Oude Groninger Kerken nam in 2008 het beheer over, de SFS doet sindsdien de culturele programmering. Op sabbat zijn er diensten: de Groninger joodse gemeenschap keerde in 1981 terug naar de synagoge, en bestaat momenteel uit zo'n zestig leden.

Ik ga via de ingang aan de Nieuwstad naar binnen, want de hoofdentree zit wegens Corona-richtlijnen op slot. Binnen is veel bedrijvigheid: de kijkdagen van een galerie zijn net afgelopen, schilderijen van De Ploeg schuiven voorbij en worden in een busje geladen.

We nemen plaats in het gewijde deel van de synagoge, dat ze hier voor de duidelijkheid 'sjoel' noemen. 'De woorden sjoel en synagoge betekenen precies hetzelfde. Sjoel is Jiddisch, synagoge komt uit het Grieks', aldus Geert. De sjoel is alleen toegankelijk onder begeleiding. Mannen dragen er een keppeltje of een ander hoofddekseel. Een capuchon mag dan weer niet, omdat die vastzit aan het kledingstuk. Ook Geert draagt een keppeltje. 'Het andere deel noemen we de culturele ruimte. Dit zal na de herinrichting zo blijven.'

Wat gaat er de komende tijd gebeuren in de synagoge?

G.: 'Onze missie als stichting is om het joodse verhaal van en in Groningen te vertellen. Zeker omdat het jodendom hier in de noordelijke regio niet bijzonder zichtbaar is, moeten we voor de hedendaagse bezoekers iets meer doen dan alleen het gebouw openstellen. We doen met deze herinrichting een toevoeging, maar wel heel duidelijk met respect voor de ruimte en de architectuur.'

W.: 'We zijn als ontwerpteam aan het werk gegaan. Studio 212 Fahrenheit, Studio Eye Candy, OpMaat3D en ik als projectleider, conservator en eindredacteur voor de materialen die ontwikkeld worden. Bezoekers worden straks met een audiotour door het gebouw geleid. Op 12 plekken komen multimediale schermen met informatie en (bewegend) beeldmateriaal. Op de vrouwengalerij komen vier interactieve doe-stations over sabbat, kasjroet (spijswetten), Pesach en Chanoeka.'

'We hebben gekozen voor een aantal thema's die een centrale rol spelen in het joodse leven in Groningen. Persoonlijke verhalen zijn daarbij het allerbelangrijkste uitgangspunt. In de presentatie maken we steeds een koppeling tussen het verleden en het nu. Het jodendom is een levende cultuur, het is niet alleen iets uit de geschiedenis. Daarom is het toevoegen van kleurenfoto's en filmpjes van echte mensen zo belangrijk.'

G.: 'Het feest Chanoeka is bijvoorbeeld al meer dan 2000 jaar oud, en wordt nog altijd gevierd. Maar nu hangt de rabbijn de speaker aan de chanoekia (kandelaar), pakt zijn mobieltje en laat zo de bijbehorende muziek horen. Het eeuwenoude verhaal en de liederen zijn hetzelfde, maar de uitvoering gaat met de tijd mee.'

Veel mensen denken bij jodendom meteen aan de Tweede Wereldoorlog. Hoe gaan jullie daarmee om?

G.: 'Dit is een huis van leven, maar het stukje Holocaust moet een plek krijgen hier. Toch zal deze synagoge nooit een herinneringscentrum worden.'

W.: 'We hebben uitgebreid gebroed op een manier om de Holocaust vorm te geven, zonder dat de oorlog meteen het eerste is wat je ervaart als je hier binnenstapt. Studio 212 Fahrenheit ontwierp het element 'Thuis'. Dit object van messing heeft aan de buitenkant 2800 davidssterren, symbool voor de joodse mensen die in deze stad woonden.'

Groninger Kerken. We vinden het belangrijk om mensen al jong te informeren over religieus cultuurhistorisch erfgoed. De activiteiten sluiten aan bij de aandacht voor erfgoed-educatie op scholen. Zo levert de Stichting een bouwsteen voor draagvlak in de toekomst.

Slechts 180 daarvan kiepen open, daar valt licht doorheen: de mensen die zijn teruggekomen.'

G.: 'Eerzijds confronterend en tegelijkertijd dat sprankje hoop, een sprankje licht.'

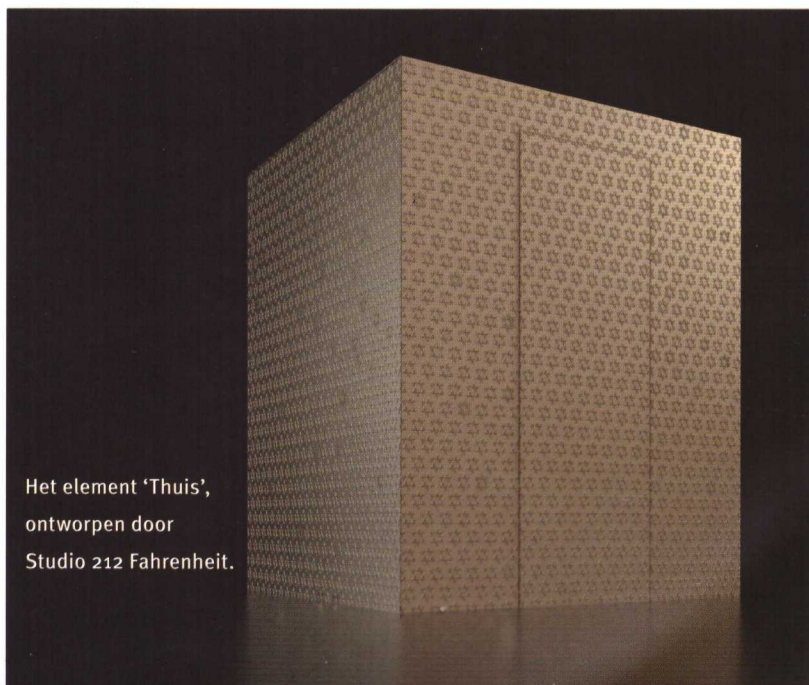
Een deel van de presentatie is gericht op jongeren. Hoe krijgen schoolbezoeken straks vorm?

W.: 'In de educatieve lijn speelt burgerschapsontwikkeling een belangrijke rol. Hoe maak je met zijn allen een samenleving? Wanneer en waarom ben je anders, en heb je dat zelf weleens meegemaakt? Dit nemen we heel expliciet mee, eigenlijk in de hele presentatie, om mensen aan het denken te zetten. De meer beladen onderwerpen, zoals discriminatie, gaan we niet uit de weg – juist niet. Alle gidsen krijgen een training, want je moet wel stevig staan als gids om deze onderwerpen aan te snijden.'

Wat hopen jullie over te brengen?

W.: 'Ik hoop dat bezoekers verrast zijn door de rijkheid van het jodendom en de verhalen van dit verstopte stukje Groningen. Maar ook dat ze op een andere manier geraakt zijn, anders naar zichzelf gaan kijken. Er zitten lijnen in de joodse cultuur die we eruit tillen, geïllustreerd met verhalen, foto's en gesprekken. Onderdelen van het leven die wij misschien een beetje vergeten zijn, in onze snelle maatschappij. "Voor elkaar zorgen", bijvoorbeeld – een opdracht vanuit de Thora. Ik hoop dat mensen daar dan iets mee gaan doen.'

De werkzaamheden in de synagoge zijn in september begonnen, en zijn naar verwachting voor de zomer van 2021 afgerond.

Het element 'Thuis', ontworpen door Studio 212 Fahrenheit.